

VANDA ROZENBERGOVÁ

VEDĽA JŠIE

ÚČINKY

CHOVU DROBNÝCH
HLODAVCOV

(POVIEDKY)

INAQUE.sk

INAQUE.SK

Vanda Rozenbergová

**VEDĽAJŠIE ÚČINKY
CHOVU DROBNÝCH
HLODAVCOV**

(poviedky)

**Inaque
Bratislava
2011**

Copyright © Vanda Rozenbergová, 2011
Ilustrácie © Aňa Ostrihoňová, 2011
Grafický návrh obálky © Igor Slovák, 2011

Redaktor Tomáš Mrva
Grafická úprava a zalomenie L.D. Lettante

Vydala Premedia Group s. r. o.
2011

ISBN 978-80-970661-0-9

Iba raz na svete? A to je všetko?

*(nápis na múre
nášho domu)*

Šiesty prst

„¡Esto es un robo!

¡Manos arriba!“

Môj otec sa učí španielčinu. Dookola si púšťa americký film o banditoch, ktorí v Mexiku vykrádajú banky a po španielsky vedia povedať len dve vety: „Toto je lúpež!“ a „Ruky hore!“.

Moja sestra Mária žije v Bolívii. Pred mesiacom nám zatelefonovala, že na Vianoce príde domov a privedie aj svojho bolívijského snúbenca. Otec odvtedy zanedbáva obľúbené televízne programy a v kuse sa díva len na tento film. Mária odišla do Bolívie pred tromi rokmi na výmenný pobyt a postupne si tam našla zamestnanie, byt, školu a aj muža.

„Javier predsa vie po anglicky, nemaj strach,“ povedala mi, keď som sa pýtal, ako sa budeme zhovárať.

Otec však po anglicky nevie, tak ako nevie ani po španielsky, ani nijako inak. Tak sa aspoň učí, ako sa v španielčine vykrádajú banky a myslí si, že Javier ocení, ak sa mu prihovorí v jeho rodnej reči.

„A mama? Čo mu povie naša mama?“ opýtal som sa sestry, lebo obaja vieme, že to bude najväčší problém.

„Stačí, keď mu povie len *nice to meet you*,“ povedala Mária a podľa toho som vedel, že sestra je preč naozaj dlho.

„Mária, ale teraz je november. Ak si chcela, aby sa mama naučila *teší ma* po anglicky, mala si mi to povedať už v júli alebo v auguste. To sa ona do Vianoc nenaučí.“

Naša mama má sedemdesiat rokov a neurčité štádium Alzheimerera. *Nice to meet you* sa do Vianoc nenaučí. Bude sa na Javiera milo usmievať, pretože má rada spoločnosť a otec vyskočí poza jej

chrbát a veselo zvolá *jesto es un robo!* a *¡manos arriba!* Potom prídem ja, stisnem švagrovi ruku a poviem: „*Nice to meet you*, Javier. Ja som ten chumaj, čo má celý život úsmev od ucha k uchu.“

Učiteľky v materskej škole nevedeli, ako mojej mame povedať, že so mnou niečo nie je v poriadku. Naznačili jej to prostredníctvom hraného pásmo, ktoré sme nacvičili ku Dňu žien. Dostal som úlohu zlého ježka. Bral som ostatným zvieratkám jabĺčka a oni ma za to vyhnali z lesa. Každý herec potvrdí, že záporná postava je to pravé. Nie pre mňa. Ja som jednoducho *nemohol* zahrať odpadlíka, ktorého ostatní vyženú zo svojho spoločenstva a o to učiteľkám išlo. Môj ježko sa usmieval.

Mama so mnou začala behať po lekároch, až sme skončili u tvárového chirurga. Spomínam si, že v jeho čakárni bola taká smutná pani. Chýbal jej kus nosa a celý čas, čo sme tam sedeli, som od nej neodvrátil zrak. Uvažujem, čo si tak mohla myslieť o chlapcovi, ktorý sa na nej hodinu smeje. Lekár mame vysvetlil, že mám skrátený a nefunkčný *musculus depressor anguli oris* na oboch stranách a že je to extra výnimočná vec. Nemá si robiť starosti, lebo inak som chlapec ako víno a keď dospejem, môžem sa dať plasticky operovať. Po tejto návšteve sa ma rodičia stokrát denne pýtali, či ma niečo nebolí, lebo kým im nepoviem, nie je to vidieť. Chceli vedieť, či mi naozaj neprekáža otcove cmúľanie kostí pri obede, lebo pôsobím dojmom, že ten zvuk prosto milujem a tiež, či ma sestra násilím nenúti skrúcať ústa do opačnej strany.

Je to pravda. Narodil som sa s úsmevom. Na pravej i na ľavej strane tváre mi chýba jeden z mimických svalov, ktorý zabezpečuje, že človek vyzerá ako človek, a nie ako Šťastenka. Že sa smeje, len

ak na to má dôvod a inak nie. Ale ľudia sú zvláštni. Nevyužívajú možnosť, že sa môžu smiať, len ak sa im chce. Ja mám svoj úsmev *vrodený* a ak sú medzi vrodenými úsmevmi nejaké rozdiely, potom možno povedať, že rodové meno môjho vrodeného úsmevu je *spokojný*. Ten je najhorší.

Moja o tri roky staršia sestra mi skrúcala ústa do všetkých strán, nielen do opačnej. Keby sme vtedy boli mali k dispozícii sekundové lepidlo, viem, že by mi bola stiahla líca dolu a prilepila ich o golier. Cmúľanie kostí mi bolo odporné takisto ako pach kôpru, silónové pančucháče na maminých nohách, mlieko, keď sa mení na tvaroh a otcove kárované papuče, ktoré vždy ležali rozcapené priamo pred dverami, takže ak som nechcel na ne stúpiť, musel som sa zohnúť a odložiť ich. Najviac som však neznášal nakupovanie. Liezli mi na nervy predavačky v potravinách, v obuvi, v papiernictve, aj v drogérii, jednoducho predavačky ako také, lebo kamkoľvek som s mamou prišiel nakupovať, žmurkali na mňa, hladkali ma po hlave a aj tie najdrsnejšie typy zjemneli pri pohľade na môj spokojný detský úsmev. Nevravím, že ostatné deti neboli sympatické, ale chýbal im ten môj „rozjasňovač“.

„Nie, dnes ti želé tyčinku nekúpim,“ povedala mama a v pohode mi nekúpila ani červenú malinovku, nanuk *ledňáček* a farebné šnúrky do tenisiek. Spokojný so všetkým, čo mi nekúpila, som jej ešte pomohol s nákupom. Predavačky mohli na mne oči nechať.

„Bože, to je ale dobrý chlapec...“ šepkali si dozorkyne medzi poloprázdnyimi regálmi. Opreté o pult, v červených dederónových zásterkách, privretými očami sledovali svoje teritórium a ja som z nich mal nočné mory.

Žijem s priateľkou v prenajatom byte. Najmenej dvakrát do týždňa navštevujem rodičov. Mama trpí nezvratnou demenciou a otec celé dni pozerá televíziu. Nahráva si obľúbené programy a jeho najobľúbenejšou reláciou je Pornografický týždeň, ktorý sa vysiela každý utorok a štvrtok o 22:10. V pondelok, stredu, piatok a cez víkend potom dookola pozerá nahrané časti. Nerobí s tým žiadne tajnosti. Porno herci, porno herečky, porno režiséri, porno kameramani a porno zvukári tam rozprávajú o svojej práci. Otec sedí v kresle oproti a cmúľa tvrdé cukríky.

Mama má Alzheimerovu chorobu a keď som s ňou, cítim sa ako zločinec. Niekedy celé dni pokojne sedí, pije čaj, popolieva kvety a nič jej nechýba. Inokedy jej chýba všetko, od domu, po spodnú bielizeň, nerozumie, prečo ešte nedoviezli uhlie, hoci máme ústredné kúrenie a netuší, kde máme poháre. Som vinný, kvôli tej neurčitosti, ktorej ju zamotaný svet mozgových buniek vystavuje. Cítim sa ako idiot.

Stupeň jej ochorenia ju ešte nerobí nebezpečnou. Nemá ani výbuchy hnevu, záchvaty strachu, neuteká z domu, ani si neschováva chlieb s masťou pod posteľ. Ale to všetko príde. Možno už zajtra. Ona bude plakať nad tým, že je u cudzích, lebo nás nespozná a ja sa budem usmievať, lebo iné neviem.

Lieky, ktoré stabilizujú jej príznaky a otcova otvorená povaha im zatiaľ stačia na zvládnutie každodenného života. Predbežne. Do času. Sestra žije tretí rok v Bolívii, pracuje na recepcii zahraničnej firmy a má priateľa. Ten sa volá Javier a čoskoro ho uvidíme.

Necítim svoj úsmev, ale viem, čo robí s ľuďmi. Nepochybujú o tom, že som dobrák. Že ich zachránim. Že si v Tesco na mne smú vyskúšať pulóver pre manžela. Že im doložím chýbajúcu drobnú mincu k nákupu. Že im odnesiem tašky na tretie poschodie. Pomôžem zložiť ich invalidný vozík a napchám ho do auta, že im postrážim detský kočík pred obchodom, že ich prepustím v rade na pošte a ešte im aj vypíšem šek, lebo si zabudli doma okuliare. Áno, bolo by oslobodzujúce, po toľkých rokoch služby, byť majiteľom vážnej tváre.

Keď som nastúpil do prvej triedy, učiteľka sa do mňa okamžite zaľúbila. Bol som pre ňu malý usmiaty trulko, ale len do chvíle, kým som si do žiackej knižky nezapísal: „*Zajtra 19. 6. ideme do piči. Priniesť jednu sladkosť a džús.*“

Vtedy som bol žiakom druhého ročníka základnej školy. Pôvodný text, ktorý sme si mali poznačiť, znel v skutočnosti takto: „*Zajtra 19.6. ideme do športovej haly. Priniesť jednu sladkosť a džús.*“ Učiteľka, vidiac to nehorázne vulgárne slovo, ma odvliekla za ruku do kabinetu, aby mi tam polhodinu dohovárala a ešte aj zatelefonovala rodičom. Úplne pritom ignorovala, že som obidve „i“ napísal správne.

Od dvanástich hrám na gitare. Dva roky som s futrálom na chrbte chodil poctivo a rád do hudobnej. Raz som si spolu s ostatnými zapálil pri zadnom vchode marsku a oni sa išli roztrhať od smiechu nad tým, ako zábavne vyzerám „s cigaretou v hube“. Zasratí huslisti dovolili, aby mi konečne došlo, že som stratená existencia.

Rozhodol som sa, že najlepšie bude nevychádzať z domu. Do školy som chodil z donútenia, tak ako ostatní, ale inak som nebol ochotný zísť ani po chlieb do večierky na našej ulici. Mama to so mnou vydržala, lebo mama je už z podstaty taká, vydrží všetko. A možno pritom bola aj šťastná. Moja mama bola veľmi ženská a mala v sebe všetky tie zanedbateľné a prehliadané vlastnosti, ktorými sa dnes nikto neoháňa a ženy už tobôž nie. Skromnosť, jemnosť, ochotu rešpektovať aj nie vždy múdre rozhodnutia svojho muža, chuť kedykoľvek zamiesiť na koláče a odvahu neurobiť všetko, čo nám videla na očiach. Bola šťastná, lebo nikdy nechcela ísť do Paríža, netúžila po zlatej retiazke a netrápila sa tým, že má hrubé lýtka. Nevýčítala nikomu, že nikdy neletela lietadlom a nekomentovala životy iných. Stačilo, keď si s nami deťmi čítala vonku v záhrade, alebo keď si s otcom otvorili pivo na lavičke za domom. Tvrdila, že moja „tvárová porucha“ je na pomyselných stupnici ľudských anomálií rovnako bezvýznamná, ako existencia šiesteho prsta na nohe. Keby som vtedy nebol hral toho ježka, doteraz by vraj netušila, že som postihnutý. Nepáčilo sa jej, keď som nadával na ľudí a keď som sa v puberte nahlas a ustavične pasoval *za kokota*.

„Je to, ako keď sa niekto celý život zajakáva alebo má jednu nohu kratšiu. Koktala aj Marilyn Monroe, aj Napoleon. A pozri, kde sú.“

„Sú mŕtvi, mama.“

„Tak vidíš.“

Rodičia mi kúpili červenú gibsonku. Veľa som počúval a veľa som hral. Počúval som sám a hral som sám. Na vysokej – lebo až tam som to s vetou „bože, to je dobrý chlapec“ dotiahol, som

na nástenke našiel inzerát, že *The Cure Revival* hľadá gitaristu. Odvážne som sa dostavil do kultúrneho domu v prímestskej časti a spevák Kamil s plešinou na temene, cez ktorú sa na mňa vyvalila natupírovaná ofina, hneď navrhol, nech si spolu dáme *Close to you*.

„Čo sa furt vyškieraš, fešák?“ povedal, keď sme dohrali a ja som všetkým v skupine *The Cure Revival* vysvetlil, že moja tvár zvyčajne nevyjadruje môj vnútorný pocit. Strašne sa smiali a spevák Kamil ma poštipal do líca.

„Drží,“ povedal a potom mi vysvetlili, že hrať viem a aj ten „kjúr“ *cítim dobre*, ale musím uznať, že s takým výrazom nemôžem reprezentovať piesne plné smútku, dezilúzie a pocitu samoty. Povedal som, že práve preto mám tú skupinu rád.

Som dendrológ. Znalec drevín. Rozhodujem o osude stromov. Dva dni v týždni sedím v kancelárii a inak sa pohybujem vonku. Pracujem v lesoch, v parkoch a v záhradách. „Tak, čo s vami?“ opýtala sa ma výchovná poradkyňa v treťom ročníku gymnázia, keď počas svojich ordinačných hodín rozdávala dobré rady. Čím som mal byť? Lekárom? „*Prepáčte, váš muž zomrel, mrzí ma to,*“ smial by som sa príbuzným do očí alebo by som im s rozkošným lišiackym úsmevom prezradil, že majú rakovinu v poslednom štádiu. Sudcom? „*...povedzte, kto z rodiny vás najviac nahováral, aby ste potiahli vrece zemiakov zo susedovej garáže?*“ Možno som mohol byť učiteľom: „*Deti, peniaze za jeden váš nákup s rodičmi v hypermarkete by dietáta v Rovníkovej Guinei vystačili na zaplatenie školskej dochádzky na jeden rok.*“

Pochopiteľne, mohol som byť barmanom, programátorom, vedcom, predavačom alebo zamestnancom telekomunikácií. Učenie mi nerobilo žiadny problém a mohol som byť v podstate čímkoľvek.

show na tému Ako sa žije s úsmevom. Koho ešte pozývate, opýtal som sa predtým, než som odmietol. Odmietol by som aj tak, ale zaujímalo ma to. Ukázalo sa, že zavolali predvlnajúšiu miss, tohoročnú miss, skutočného zubára a seriálového zubára. Chcel som vedieť, odkiaľ ma poznajú. Pravdaže, povedal im o mne Kamil z *The Cure Revival*, keď bol hosťom v jednej z relácií. Škoda, že som sa nestihol informovať, aká to bola téma. Už sa vidím, ako do kamery odpovedám na otázku, či *aj ja* občas plačem. Či som kvôli svojmu úsmevu dostával v škole jednotky zadarmo a v školskej jedálni dupľu, prípadne, ako sa tvárim, ak uhrádzam nedoplatok za elektrinu. Pochopiteľne by sa ma opýtali, či mám partnerku, čo hovorí na moju poruchu a tiež, či uvažujem o operácii. Ak mám byť úprimný, s partnerkou to už nie je to, čo bývalo. A o operácii uvažujem.

Diana predtým pracovala v Záhradníckych službách mesta ako referentka. Dva razy za týždeň do banky a naspäť. S nohami na stole, šanónmi za chrbtom a priemernou mzdou bola spokojnou zamestnankyňou v štátnej správe. Teraz je úspešnou reprezentantkou firmy s plastovými oknami. Celé dni ju vozia v polepenej Octávii a túto jar si dala vstreknúť medzi oči svoj prvý botox. Nie som si istý, či si pritom spomenula na moju rozďavenú tvár. Hádate sa častejšie ako sa milujeme. Predtým to tak nebolo. Predtým som mal pocit, že *sme spolu* navždy. Teraz ma na nej rozčúli kadejaká hlúposť. Napríklad, keď si oblečie ružové tielko s potlačou lebky a s mašličkami po stranách. Rovnako neznášam, že sa zavesí na každého, koho stretne a dá mu pusku. Nechápem tento nechutný zvyk – bozkávať sa s každým, koho poznám dlhšie ako hodinu.

